

Zeven is voldoende

In de serie 'Leven met getallen'

17 januari 2021

Voorgangers Ad de Gruijter (overweging) en Heleen Goddijn

Lied   **Al wat wij verlangen**

Inleiding   **thema**

Zeven dagen lang' heette het lied waarmee in de jaren zeventig van de vorige eeuw de nederpopgroep Bots een oud Bretons volkslied dat gezongen werd bij het oogsten van het graan nieuw leven wist in te blazen met een eigen tekst.

Nog bekender werd de versie van de folkband Rapalje. Enkele regels uit het Keltisch klinkende lied:

Wat zullen we drinken zeven dagen lang...

Eerst zullen we eten zeven dagen lang...

Eerst zullen wij werken, zeven dagen lang...

Eerst zullen wij werken, voor elkaar...

Dit is een lied voor iedereen, dus zingen we samen...

zeven verzen lang, en zingen wij samen, niet alleen...

De mooiste regel uit het lied: Er is genoeg voor iedereen...

Die fascinatie voor het getal zeven komt niet uit de lucht vallen. Wie vertrouwd is met Schrift en traditie kent de zeven werken van barmhartigheid, de zeven gaven van de heilige Geest.

En wanneer in Bijbelverhalen getallen, waaronder zeven, een rol spelen, dan weet de joodse luisteraar 'Let op'. Die getallen zijn niet bedoeld om te tellen maar om te vertellen. Dat wisten we al want de oproep in het evangelie een ander niet zeven keer, maar tot zeventig maal keer zeven te vergeven [Matth. 18, 22] is natuurlijk geen rekensom.

'Zeven' noemen we een geluksgetal. Wanneer we zeggen dat we in de zevende hemel zijn dan brengen we een geluksgevoel tot uitdrukking. Die zevende hemel komt in bijbelverhalen niet voor.

Wel in de Joodse Kabbala, een mystieke leer uit de Middeleeuwen én in de Koran: Zien jullie dan niet hoe God zeven hemelen in lagen geschapen heeft?' [Koran, Soerrat Noeh 71:15; vgl. 67:3 of 41:12]. De zevende hemel is dan de sfeer van de Eeuwige.

Moslams die op bedevaart [de Hadj] naar Mekka gaan lopen niet voor niets zeven maal om de Ka'aba, het belangrijkste Islamitische heiligdom ['tawaf' heet deze rondgang].

Wanneer het volk Israël onder leiding van Jozua het 'beloofde land' binnentrekt, laat hij de ark van het verbond zeven maal rond de stad Jericho dragen... en dan – aldus het verhaal – vallen de muren van de stad [Jozua 6, 15-17].

Ook in de oude Perzische en Egyptische cultuur vervult het symbolische getal zeven een belangrijke rol.

Zeven is het getal van de afronding, de volledigheid, de voltooiing want:

In Genesis [1,31a en 2,2-3] lezen we: 'God keek naar alles wat hij had gemaakt en zag dat het zeer goed was. Op de zevende dag had God zijn werk voltooid, op die dag rustte hij van het werk dat hij gedaan had. God zegende de zevende dag en verklaarde die heilig, want op die dag rustte hij van heel zijn scheppingswerk.'

Wij hopen natuurlijk wanneer we werken en leven met elkaar dat we - in alle bescheidenheid - al gaat het maar om onze inspanningen - óók zien dat het goed is.

De zevende dag...zeven als voltooiing, afronding dus.

We verdiepen ons vandaag in het verhaal over wat voorheen werd genoemd 'de wonderbare broodvermenigvuldiging', maar tegenwoordig 'het teken van de broden' [Marcus 6, 34-45 NBV] waarin dat getal zeven ook onze aandacht trekt.

'Maar dat ging toch over vijf broden en twee vissen?' Ja en dat is samen zeven.

Dat zal toch niet toevallig zijn?

Wij bidden

Eeuwig Aanwezige, hoor ons zeven maal zeventig maal

wat goed, zeer goed was, is voltooid

voltooi in ons wat ooit begonnen is

dat onze handen, voeten

doen wat óns te doen staat

om te gaan - waar niet genoeg is

om een menselijk bestaan

en genoeg voor iedereen

maak ons ontvankelijk

dat wij opengaan

Lied   **Gij wacht op ons**

Lezing   [Marcus 6, 30-45 \[NBV\]](#)

Lied   **Wie zijn leven niet wil geven**

Gedicht   **De zevende dag**

de zevende dag

de mooiste dag

is van alledag het mooist

zegen de dag

bejegen de dag

nog nooit is die dag geweest

en vieren die dag

versieren die dag

de liefde zij duurt het langst

eerbied te zijn

in eenvoud te zijn

van liefde die kent geen angst

om spelenderwijs
een engel te zijn
die steekt zeven lichten aan
zegen het brood
en zegen de wijn
verliefd rond de tafel staan

van zoveel geschenk
hoe goed is het goed
van overvloed komt naar u
open uw hand
en open uw hart
verheugen vervult u nu

*Herman Verbeek in: Getijden- zangen voor de dagen en de jaren
Dabar-Luyten – Aalsmeer 1996 - blz. 117*

Lied   Zevenmaal opnieuw geboren

Overweging

'Er is genoeg voor iedereen', wordt gezongen in het lied 'zeven dagen lang.'

Door de coronacrisis verwachten de voedselbanken dit jaar een stijging van het aantal klanten van 50% of meer. Alle inspanningen zijn er op gericht dit mogelijk te maken. Dat het haalbaar mag zijn. Dagelijks voedsel is toch echt de basis van een menswaardig bestaan. Een recht ook.

Maar hoe verkrijg je waar je recht op hebt?

Soms is er overvloed, dan weer tekort en regelmatig gebeurt dit gelijktijdig want de één kan zeven vette jaren genieten terwijl een ander zeven magere jaren kent.

Iemand belandt in de schuldsanering, een ander z'n bedrijf gaat failliet door de coronacrisis. Mensen leven onder de armoedegrens of van een karige bijstandsuitkering en dan zijn er de slachtoffer van fraudeverdenkingen in de kinderopvangtoeslagaffaire.

En... er gaan kinderen naar school zonder ontbijt. Hoe kun je leren met honger in je buik?

We zouden in staat zijn elke mensenmond te voeden. *'Er is genoeg voor iedereen'*

Soms wordt voedsel doorgedraaid.

De Duitse toneelschrijver en dichter Bertolt Brecht [1898-1957] schreef in 'Die Dreigroschenoper' [1928] 'Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral'.

Kijk naar de reikende handen van de mensen als vrachtwagens met voedselpakketten een hongergebied binnen rijden. Eerst eten, ...politiek en andere verhalen..... daarna misschien.

Psycholoog en psychoanalyticus Erik Erikson [1902-1994] stelde dat van een menswaardige ontwikkeling van kind tot volwassene pas sprake kan zijn wanneer er sprake is van basic-trust, basisveiligheid waaronder aandacht en voeding.

Ik zie dat op de televisie aandacht wordt gevraagd voor honger in de wereld. Een ondervoed kind wordt getoond in de armen van moeder.

Wat te doen? Dagelijks brood!

Tegelijk hoor ik van een huisartsenpraktijk in de stad dat ze vaak te maken hebben met overgewicht bij jonge kinderen, regelmatig omdat kinderen grenzeloos mogen eten en drinken wat ze maar willen.

Wat te doen? Eén van de remedies? Dagelijks *échte* aandacht!

Het verhaal van de broodvermenigvuldiging is een illustratie van wat we dagelijks nodig hebben en natuurlijk ligt het voor de hand de aandacht meteen te richten op het slot van dit verhaal, want daar

gebeurt iets wonderbaarlijks!

Maar laten we dat nu eens niet doen want het wonderbaarlijke is er al in het begin want een grote menigte uit allerlei steden verzamelt zich. Het zijn er wel vijfduizend die Jezus staan op te wachten en... dan 'onderwijst hij ze langdurig.'

Dat moet dan wel uit de Joodse geschriften zijn geweest, de vijf boeken van Mozes en Profeten en Geschriften.

Er moeten verwachtingen hebben geleefd en Jezus moet nogal inspirerend zijn geweest voor deze grote menigte die kennelijk hongerde naar..... ja, naar wat eigenlijk?

Die vraag kan je ook stellen aan de menigten, de duizenden vandaag – waarnaar zijn zij op zoek? Wat beweegt hen? Wat beweegt jou en mij? Zorg om het milieu, de toekomst van de aarde, de vrede....? Perspectief? En wie weet te inspireren?

'Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral' maar hier in het Marcusevangelie lijkt het omgekeerde te gebeuren want de 'vijfduizend' hangen aan zijn lippen en ze gaan niet weg al wordt het laat. Hij kreeg langdurig aandacht én hij schonk aandacht .

Aandacht waarvoor?

'Gelukkig wie honger en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden', horen we in de zaligsprekingen bij Mattheus [Matth. 5,6 vgl. Jer. 2,13; 7, 23; Joh. 4,10; 7,38].

Verderop in dit evangelie staat: *'Komt allen tot mij die uitgeput zijt en onder lasten gebukt, en ik zal u rust en verlichting schenken.'* [vgl. Matth. 11, 28-30]

We beginnen te vermoeden wie die vijfduizend geweest zouden kunnen zijn. We komen ze tegen in evangelieverhalen: de blinde, de lamme, de dove, de verstoten melaatsen, de vernederde, de arme. Deze en andere duizenden zijn er ook vandaag. Zoekers naar brood, veiligheid en aandacht voor een menswaardig bestaan.

Niet zo lang geleden hadden we daar een naam voor. In een 'zorgzame samenleving' zien we om naar elkaar, met echte aandacht.

Tijdens de coronapandemie zijn de essentiële winkels voor voedsel en drank open, maar even essentieel is aandacht voor door de lockdown in isolatie en eenzaamheid geraakte ouderen in verpleeghuizen, voor grootouders die hun kinderen en kleinkinderen niet kunnen ontmoeten, voor jongeren die de beperkingen van bewegingsvrijheid moeizaam verdragen en voor mensen met een eigen bedrijf waar faillissement dreigt. Voor de psychisch 'kwetsbaren'.

We zien hoeveel essentiële zorg, aandacht en betrokkenheid er dan is. Boodschappen worden door burens thuisgebracht, er wordt thuis aan huiswerkbegeleiding gedaan voor scholieren, er zijn straatconcerten en optredens georganiseerd bij verpleeghuizen en op pleinen; buurtbewoners genoten vanaf hun balkons.

Ergens werd een tafel gedekt van een straatlengte voor alle bewoners. *Dagelijks brood voor iedereen!*

In het verhaal van het teken van het brood lijkt het te gaan om honger naar meer dan brood alleen want Jezus onderwees ze langdurig uit Torah, Profeten en Geschriften. *Hij had een verhaal!*

De Duitse theoloog en exegeet Eugen Drewermann [1] raadt ons aan in Bijbelverhalen over het leven van Jezus een onderscheid aan te brengen tussen de verhalen die vertellen over zijn leven en zijn daden enerzijds én de verhalen over de verkondigde Christus van het geloof anderzijds.

Bij die verhalen over de verkondigde Jezus zou je de vraag kunnen stellen wat de vroege christenen ermee tot uitdrukking wilden brengen. Het verhaal van de broodvermenigvuldiging is zo'n verhaal! De vraag naar wat daar historisch precies heeft plaats gevonden kunnen en hoeven we niet te stellen. De vraag naar de betekenis des te meer.

Dan lijkt het goed om mee te lezen in de geschriften waaruit Jezus onderwijst want het verhaal van de broodvermenigvuldiging blijkt niet op zichzelf te staan, zoals ook jouw eigen levensverhaal niet los

gezien kan worden van de verhalen van familie en vrienden om je heen én van wie aan jou voorafgingen.

Het verhaal over de broodvermenigvuldiging in het Marcusevangelie komt niet uit de lucht vallen. We hebben al eerder over zulke wonderlijke gebeurtenissen vernomen.

Het volk, door de woestijn geleid door Mozes, hongert. Dan is daar plots 'manna' uit de hemel [Ex. 16, 12 e.v....]

De profeet Elia laat de arme weduwe van Sarefat die hem het allerlaatste restje meel en olie wat ze nog had aanbood, achter met een kruikje dat niet ophoudt meel en olie te geven [I Kon. 17, 7-16] en de profeet Elisa [2 Kon. 4, 1-8] laat ook uit een kruik rijkelijk olie vloeien tot een weduwe haar schuldeisers kan betalen met de opbrengst daarvan.

Honger wordt gestild.....leven in armoede en onrecht is not done, onacceptabel!

Hier in het Marcusevangelie lijkt het erop dat al deze voorafgaande verhalen overtroffen worden want liefst 5000 mensen worden gevoed met slechts vijf broden en twee vissen. Het 'teken van de broden' in de overtreffende trap dus.

De leerlingen zien een *probleem* opdoemen als het laat op de dag wordt en ze stellen voor de 5000 maar weg te sturen zodat ze eten kunnen kopen.

Jezus ziet een *oplossing* ter plekke en die luidt: 'Geven jullie hun maar te eten.'.....van *vijf broden en twee vissen*.

Zij willen immers in zijn voetsporen treden...zij zijn immers leerlingen in het leerhuis [beet hamidrasj].

Deel zelf maar uit van wat er is, al lijkt het nog zo weinig en dan denk ik aan het kruikje van de weduwe van Sarefat, die het laatste wat ze nog had weggaf en.... hoe dat verder ging.

Uitdelen van vijf broden en twee vissen! Zeven samen. Eerst een bede dat er zegen op mag rusten. *Er lijkt geen beginnen aan en toch beginnen ze*.

En het houdt niet op. Van dit ogenschijnlijk weinige blijven twaalf korven met brokken over. Twaalf! Ook een veelzeggend getal! Het gaat om betekenis!

Jezus onderwijst uit de Joodse geschriften, *de vijf boeken van Mozes [de Thora], en dan nog twee: Profeten en Geschriften [samen TeNaCH]*.

In deze zeven lezen we in Deuteronomium 8, 3b

'Zo maakte hij u duidelijk dat een mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat de mond van de HEER voortbrengt.'

Wat in de ochtend begint als een lange onderwijzing uit de zeven boeken Torah, profeten en geschriften, eindigt in de avond met het dagelijks voedsel, brood en vis.

Er wordt uitgedeeld van vijf en twee overdag én er wordt uitgedeeld van vijf en twee tegen de avond. Voeding voor de ziel, spiritueel én voedsel voor het lichaam - *wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid zullen verzadigd worden*.

Niet van brood alleen dus.

Van welk verhaal leef jij, waar komt jouw inspiratie vandaan? Uit welk bron put jij om je te oriënteren in je leven, om het uit te houden.... in coronatijd..... welk verhaal biedt perspectief? Hier is het verhaal: vijf en twee....voor wel vijfduizend

'Geven jullie hun maar te eten....' [Mc. 6, 37] klinkt ook als een appèl aan de leerlingen van nu, aan ons.

Waar onrecht is, armoede en geen brood genoeg voor zo'n grote hongerige menigte, worden we aangemoedigd om van het weinige wat we [lijken te] hebben uit te delen. Ieder het zijne, het hare. *Soms lijkt er geen beginnen aan*.

Vluchtelingen zijn onderweg gestrand en kunnen door de coronapandemie geen kant op. Iemand

roept: 'We gaan ze halen.'

Dictatoriale regimes onderdrukken het eigen volk.

In Wit Rusland word elk weekend vredig en moedig gedemonstreerd.

Er is een klimaatcrisis.

Greta Thunberg zegt iets. Het wordt veel meer dan een jongerenbeweging.

De voedselbank verwacht 50% meer cliënten. Er worden plannen gesmeed om te zorgen dat er toch *genoeg is voor iedereen*

Brood, gerechtigheid en aandacht voor allen. Een menswaardig bestaan.

Dat zou werkelijk wonderbaarlijk zijn.

Zevenmaal zevenmaal

Zevenmaal opnieuw geboren,
wordt een mens, om mens te worden.

Zeventig maal zeven bomen,
zullen bloeien waar wij wonen
licht zal op het water stromen.

Dat wij elkaar behoeden en doen leven

Lied   Herschep ons hart

Voorbeden

In deze tijd van
angst voor wat nog komen kan
bezorgdheid wereldwijd
onzekerheid of er nog wel genoeg zorg is
een tijd
van mensen die de lockdown niet meer trekken
van overbelaste voedselbanken
in deze ongekende tijd
verlangen we naar bevrijding

In deze tijd van overvloed aan voedsel voor weinigen
van tekort voor velen
van gesloten grenzen en overvolle vluchtelingenkampen
in deze tijd van een crisis die voor velen al van ver voor corona dateert
Bidden wij om een uitweg

In deze tijd van alleen thuis of met een paar
van meer frisse lucht en naar buiten
en van meer naar binnen in jezelf
zoeken wij innerlijke rust en bezinning

Bidden wij dat het ons lukt
te delen van wat we hebben
aan broden en vissen
aan vriendschap en aandacht

Dat wij de moed erin houden
met jou, eeuwige, in ons hart
verbonden met elkaar
om nu op afstand, straks samen
te blijven werken aan die nieuwe wereld

van zeventig maal zeven keer
gerechtigheid en genoeg voor allen

Tafellied   Wij noemen ons één [Liedfonds]

Zegenwens

Waar geen brood is, is geen vrede
vrede is van brood
honger naar gerechtigheid
dat wij elkaar voeden
met meer dan brood alleen
vijf en twee, het volle leven.
waar geen voltooiing is, geen zeven
weet je uitgenodigd er-te-zijn
voor elkaar en dat er iemand is voor jou
er is genoeg voor iedereen
dus eten we samen – samen niet alleen
dus eten we samen – niet alleen
en iemand zegt - ik zie dat het goed is
dat komen mag die dag
voor iedereen – voor jou

lied   Dit ene weten wij [Liedfonds]

*****

[1] Eugen Drewermann, *Wegen naar menselijkheid, dieptepsychologische lezing van het Marcusevangelie*. Uitg. Skandalon, Middelburg 2020
Oorspr. Eugen Drewermann, *Das Markusevangelium , Bilder von Erlösung*.
Uitg. Walter-Verlag AG, Olten 1987

Het lied 'zeven dagen lang' van nederpopgroep Bots is te vinden op <https://youtu.be/FmhxxLgQs5o>
Het lied 'zeven dagen lang' van Folkband Rapalje is te vinden op <https://youtu.be/7Czq051btIE>

